

Miejsce książek, miejsce spotkań. Raport z diagnozy Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach

Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach
Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach
Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego
Charzykowy-Warszawa, 2023

Wyniki i analiza badań potrzeb i zasobów kulturalnych (ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb i zasobów czytelniczych) w gminie Chojnice przeprowadzonych w ramach zadania:

BIBLIOTEKA BLISKO NAS

realizowanego przez Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach – Gminną Bibliotekę Publiczną w Charzykowach

w ramach BLISKO – BIBLIOTEKA | LOKALNOŚĆ | INICJATYWY | SPOŁECZNOŚĆ | KOOPERACJA | ODDOLNOŚĆ PRIORYTET 4 NARODOWEGO PROGRAMU ROZWOJU CZYTELNICTWA 2.0. NA LATA 2021-2025.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA
W CHARZYKOWACH

www.gokchojnice.pl

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego w ramach
realizacji Narodowego Programu Rozwoju
Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025

Spis treści

Wstęp.....	4
Charakterystyka gminy wiejskiej Chojnice i wsi Charzykowy.....	4
Badania i metody badawcze.....	6
Ogólna charakterystyka Biblioteki i jej czytelniczek i czytelników.....	7
Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach – opis placówki.....	7
Kto (nie)korzysta z oferty Biblioteki? Charakterystyka czytelniczek i czytelników.....	9
Biblioteka oczami dorosłych mieszkanek i mieszkańców gminy.....	10
Znaczenie Biblioteki dla czytelniczek i czytelników.....	10
Wnioski.....	12
Wyzwanie: niewystarczająca przestrzeń biblioteki.....	13
Wnioski.....	16
Wyzwanie: dostępność Biblioteki dla mieszkanek i mieszkańców gminy.....	16
Wnioski.....	17
Wyzwanie: dopasowanie oferty i przestrzeni do potrzeb różnych grup mieszkańców.....	19
Wnioski.....	21
Wyniki badania ankietowego.....	21
Biblioteka oczami młodzieży uczącej się w Charzykowach.....	22
Poza centrum gminy – studia przypadków.....	27
Studium przypadku – Ogorzeliny.....	27
Studium przypadku – Raclawki.....	31
Wnioski i rekomendacje.....	36

Wstęp

Przedstawiamy Państwu raport podsumowujący diagnozę lokalną zrealizowaną przez Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach i zespół badawczy Stowarzyszenia „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego w ramach projektu BIBLIOTEKA BLISKO NAS finansowanego ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Kierunek interwencji 4.1. *BLISKO – Biblioteka | Lokalność | Inicjatywy | Społeczność | Kooperacja | Oddolność*. Celem tego zadania jest wzmocnienie roli bibliotek jako „trzeciego miejsca” jednoczącego społeczność lokalną działaniami kulturalnymi, przyczyniającego się do rozwoju aktywnego czytelnictwa i uczestnictwa w kulturze.

Niniejszy raport rozpoczynamy krótką charakterystyką gminy wiejskiej Chojnice i Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach oraz przedstawieniem metody badawczej i zrealizowanych badań. Kolejne rozdziały poświęcone są zaprezentowaniu biblioteki oczami osób pracujących w Bibliotece i osób, które korzystają z biblioteki w Charzykowach. Są to odpowiednio: mieszkańcy i mieszkanki Charzyków, zarówno dorośli, jak i młodzież oraz dzieci, seniorzy z Domu Kultury w Ogorzelinach, a także dzieci ze Świetlicy wiejskiej w Raclawkach. Raport kończymy podsumowaniem, przedstawieniem wniosków i rekomendacji dla Biblioteki. Oprócz raportu i skrótu raportu, w wyniku przeprowadzonych badań powstał film dopełniający zrealizowaną diagnozę.

Mamy nadzieję, że analiza raportu, w tym płynących z niego wniosków i rekomendacji, pokaże potencjał Gminnej Biblioteki w Charzykowach, zainspiruje do wypracowania nowych inicjatyw, lepiej odpowiadających na potrzeby mieszkańców i mieszanek gminy oraz zachęci do inwestowania w rozwój Biblioteki, a długofalowo pozytywnie wpłynie na budowanie biblioteki jako miejsca tworzonego wspólnie – przez pracowników i osoby mieszkające w gminie wiejskiej Chojnice.

Charakterystyka gminy wiejskiej Chojnice i wsi Charzykowy

Gmina wiejska Chojnice położona jest w południowo-zachodniej części województwa pomorskiego, w powiecie chojnickim. Centrum administracyjne gminy mieści się w mieście Chojnice. Gmina należy do największych w Polsce – jej powierzchnia wynosi 458,34 km². Na gminę składają się 34 sołectwa. Największymi miejscowościami gminy są: Ogorzeliny, Charzykowy, Swornegacie i Lichnowy. Dla mieszanek i mieszkańców, którzy nie mieszkają

przy głównych szlakach komunikacyjnych i nie dysponują prywatnym środkiem transportu, mobilność – z uwagi na ograniczone lokalne środki transportu publicznego lub ich brak – jest realnym problemem. Funkcję komunikacyjną (jak również ważną funkcję rekreacyjną i turystyczną) pełni rozbudowana sieć tras rowerowych. Zgodnie z danymi gminnymi, liczba mieszkańców gminy na rok 2021 wyniosła ponad 19 tys. osób. Liczba ta z roku na rok rośnie m.in. za sprawą osiedlających się tu seniorów i senierek.

Gmina wiejska Chojnice rozciąga się z północy na południe szerokim pasem, pośrodku którego leży miasto Chojnice. Użytki leśne to 37 proc. powierzchni gminy, użytki rolne stanowią 48 proc. Pozostałe grunty stanowią 14 proc., w tym niespełna 7 proc. to jeziora. Cechą charakterystyczną gminy jest odmienność jej północnej i południowej części. Podczas gdy część północna to przede wszystkim lasy, jeziora i rzeki, na południu dominują tereny bezleśne i rolnicze ze znacznie mniejszą powierzchnią wód. Północna część gminy jest mocno związana z kulturą kaszubską, a odwiedzającym ją turystom daje liczne możliwości poznania kaszubskiej architektury, sztuki, zdobnictwa, strojów, języka czy kuchni. Część tę cechują także duże walory przyrodniczo-krajobrazowe. W 1990 roku utworzono, położony częściowo na terenie gminy wiejskiej Chojnice, Zaborski Park Krajobrazowy, a w 1996 Park Narodowy Bory Tucholskie. W północnej części gminy panują atrakcyjne warunki do aktywnego wypoczynku, turystyki i sportu. W Charzykowach istnieje, powołany jeszcze przed II wojną światową, pierwszy w Polsce klub żeglarski, tu też corocznie odbywa się Festiwal Piosenki Żeglarskiej. Gmina oferuje bardzo dobrą bazę noclegową. Przyroda i kultura przyciągają w te strony nie tylko licznych turystów, ale także i nowe mieszkaniki i mieszkańców. W południowej części gminy znajdują się liczne zabytki architektoniczne, do szczególnie polecanych uwadze należy drewniana chata podcieniowa w Silnie, kościoły w Ciechocinie i Ostrowitem, a także zespół dworsko-parkowy w Czartołomiu.

Charzykowy to malownicza wieś położona w gminie Chojnice nad południowo-wschodnim brzegiem Jeziora Charzykowskiego. Miejscowość – od czasów dwudziestolecia międzywojennego – posiada turystyczno-letniskowy charakter. Jej uroki sprawiają, że jest miejscem osadnictwa zamożnych seniorów i senierek. Obecnie mieszka tu około dwóch tysięcy osób. W Charzykowach działa Gminna Biblioteka Publiczna, Szkoła Podstawowa wraz z biblioteką szkolną, Prywatne przedszkole, OSP Charzykowy, w miejscowości znajduje się kompleks boisk „Orlik”, a także Amfiteatr im. Ottona Weilandta. Charzykowy słyną z najstarszego klubu żeglarskiego w Polsce – Chojnickiego Klubu Żeglarskiego. We wsi mieści się siedziba Parku Narodowego „Bory Tucholskie” i Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Działają tu także organizacje pozarządowe, m.in. Stowarzyszenie

Wdzydzko-Charzykowska Lokalna Grupa Rybacka „Mòrénka”, Ludowy Klub Sportowy – Charzykowy, Stowarzyszenie „Charzy”.

Badania i metody badawcze

Badania do diagnozy Gminnej Biblioteki w Charzykowach przeprowadziliśmy w październiku 2023 roku. Diagnozę realizowaliśmy w kilku wybranych miejscowościach: Charzykowach, w których znajduje się Biblioteka i Ogorzelinach oraz Raclawkach, czyli miejscowościach z utrudnionym dostępem do Biblioteki. W miejscach tych przeprowadziliśmy spotkania badawcze z mieszkańcami, w tym: dorosłymi, młodzieżą i dziećmi.

Celem diagnozy było zdefiniowanie potrzeb czytelniczych i kulturalnych mieszkańców gminy wiejskiej Chojnice, na które mogłaby odpowiadać swoją ofertą Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach. Ciekawiło nas również, w jakim zakresie mieszkańcy i mieszkańcy gminy korzystają z oferty biblioteki w Charzykowach. Ale także, jakie widzą trudności w dostępie do oferty bibliotecznej i jakie mają pomysły oraz potrzeby związane z rozwojem działalności biblioteki. Diagnoza miała również na celu zbadanie, w jakim zakresie Biblioteka w Charzykowach spełnia rolę gminnej biblioteki, czyli w jakim zakresie jest dostępna dla wszystkich mieszkańek i mieszkańców gminy.

Badania przeprowadziliśmy metodą etnograficzną. Sięgnęliśmy do takich narzędzi badawczych jak wywiad pogłębiony indywidualny i grupowy, obserwacja uczestnicząca oraz warsztaty badawcze i działania animacyjne, w tym film i rysunek. Zestaw ten uzupełniliśmy o ankiety, kwerendę oraz analizę materiałów wizualnych. Dzięki takiemu zastosowaniu metody jakościowej, twórczej i interaktywnej, udało nam się przeprowadzić analizę pogłębioną, uwzględniającą szersze i lokalne konteksty oraz znaczenia.

Serdecznie podziękowania kierujemy w stronę wszystkich osób, które wzięły udział w badaniach i podzieliły się z nami swoimi opiniami o Bibliotece – każdy głos był dla nas ważny i złożył się na powstanie niniejszego raportu.

Ogólna charakterystyka Biblioteki i jej czytelniczek i czytelników

Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach – opis placówki

Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach to instytucja podlegająca od 2016 roku pod Gminny Ośrodek Kultury w Chojnicach. Przez pierwsze dwa lata działania w ramach struktur GOK Chojnice, Biblioteka mieściła się w Szkole Podstawowej w Charzykowach. W 2018 roku placówkę przeniesiono do specjalnie wyremontowanego i zaadaptowanego budynku po dawnym ośrodku zdrowia, w którym Biblioteka działa do dziś. Co istotne, obecnie Biblioteka jest jedyną gminną placówką biblioteczną na terenie gminy wiejskiej Chojnice należącej – pod względem powierzchni – do największych gmin w Polsce.

Wejście do Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach

Budynek biblioteki mieści się w centralnej części Charzyków, otacza go ogród. Na działalność przeznaczony jest parter, gdzie znajduje się część ogólnodostępna, a także piwnica, w której przechowywane są książki. Pierwsze piętro budynku, nie będące w dyspozycji GOK Chojnice, przeznaczone jest na cele mieszkaniowe, niezwiązane z Biblioteką. Na dostępnym dla czytelniczek i czytelników parterze Biblioteki mieści się rejestracja i przedsionek ze stanowiskami komputerowymi, pomieszczenie z regałami na książki i miejscami do siedzenia, zaplecze kuchenne oraz toaleta. Biblioteka zatrudnia dwie

osoby w niepełnym wymiarze czasu pracy, które w ramach swojej pracy wykonują szeroki zakres obowiązków, zarówno merytorycznych, jak i techniczno-organizacyjnych. Placówka współpracuje z innymi instytucjami i organizacjami w gminie, w tym ze Szkołą Podstawową w Charzykowach i Szkołą Podstawową w Nieżychowicach.

Biblioteka realizuje swoje cele statutowe poprzez stałe formy działalności, jak również w ramach szerszych projektów, których organizatorem jest GOK Chojnice. O podstawowej, szerokiej działalności Biblioteki opowiada jedna z pracowniczek:

Nasza Biblioteka, poza oczywistą działalnością wypożyczenia książek, prowadzi liczne zajęcia, przede wszystkim Dyskusyjny Klub Książki dla dorosłych. Klub Książki działa od kilku lat i zrzesza coraz więcej osób. Ja prowadzę Biblioteczny Klub Malucha, to są spotkania dla najmłodszych czytelników wraz z ich opiekunami, gdzie taką rolą główną jest książka, ale oczywiście przy okazji bawimy się i są to najróżniejsze zajęcia ogólnorozwojowe. Działamy w wakacje i w ferie, przygotowujemy liczne zajęcia dla dzieci, od gier terenowych po kaligrafię, po różne gry rozwojowe, lekcje geografii, naprawdę bardzo różnorodne. Poza tym uczestniczymy we wszystkich świątach bibliotecznych, w Tygodniu Bibliotek, w Dniu Głośnego Czytania, w Dniu Postaci z Bajek, oczywiście w Narodowym Czytaniu. Są to takie nasze punkty, gdzie zawsze staramy się coś przygotować, czy to spotkania autorskie czy warsztaty.

Tablica pamiątkowa dokumentująca spotkania i warsztaty biblioteczne

W rzeczywistości działalność Biblioteki jest jeszcze szersza, m.in. z uwagi na funkcjonowanie placówki w strukturze GOK Chojnice i ze względu na pozyskiwane przez GOK fundusze zewnętrzne na działalność projektową. To dzięki temu czytelniczki i czytelnicy Biblioteki w Charzykowach mogą uczestniczyć w wydarzeniach organizowanych przez podlegające GOK-owi domy kultury czy świetlice z innych miejscowości gminnych, a mieszkanki i mieszkańcy tych wsi mają możliwość uczestnictwa w spotkaniach w Bibliotece w Charzykowach. Pracowniczka GOK w Chojnicach na przykładzie jednego z projektów opowiada o benefitach ścisłej współpracy i zewnętrznych dotacji:

Dzięki temu mogłyśmy zaprosić licznych autorów książek, znanych, poczytnych, a przy okazji drogich, ten projekt nam to ułatwił. Dzięki temu prowadzimy warsztaty z ilustratorami, z różnymi znanymi osobami ze świata kultury. Dzięki temu dzieci mogły wyjechać do teatru, dzięki temu twórcy teatrów mogli przyjechać do nas. Także dzieje się bardzo dużo. Dzieje się też tak właśnie dzięki temu, że współpracujemy ściśle z Gminnym Ośrodkiem Kultury. Projekty GOK Chojnice pozwalają również zaangażować mniej zamożne mieszkanki i mieszkańców gminy w działania kulturalne, którzy bez tej pomocy na udział nie mogliby sobie pozwolić.

Oferta Biblioteki stanowi także odpowiedź na zapotrzebowanie czytelniczek i czytelników – pracowniczki GOK starają się przekuć pomysły i potrzeby w realne działania, np. poprzez próby pozyskiwania zewnętrznych dotacji.

Kto (nie)korzysta z oferty Biblioteki? Charakterystyka czytelniczek i czytelników

Z roku na rok rośnie liczba czytelniczek i czytelników zarejestrowanych w Bibliotece, jak również liczba wypożyczeń książek. W roku 2021 w Bibliotece zarejestrowane były 602 osoby, w 2022 – 796 osób, natomiast liczba zarejestrowanych osób – stan na październik – w 2023 roku wyniosła 955. Zgodnie z bibliotecznymi danymi statystycznymi, najaktywniejszą grupą wypożyczającą książki są osoby powyżej 60 roku życia, najmniej aktywna jest natomiast grupa osób między 16 a 19 rokiem życia i między 20 a 24 rokiem życia. Do aktywnych wypożyczających należą także dzieci do 15 roku życia oraz osoby dorosłe powyżej 25 roku życia. Większość czytelniczek i czytelników to mieszkanki i mieszkańcy gminy Chojnice, reprezentowani najliczniej przez osoby mieszkające w Charzykowach, a także w pobliskich Chojniczках, jak również w mieście Chojnice. Książki wypożyczają przede wszystkim kobiety.

Jednocześnie grupy czytelniczek i czytelników w dużej mierze pokrywają się z grupami osób uczestniczących w spotkaniach, wydarzeniach i warsztatach proponowanych przez Bibliotekę. Podobnie jak w przypadku czytelnictwa, do grup najmniej aktywnie uczestniczących w dodatkowej ofercie Biblioteki należą osoby mieszkające w oddaleniu od Biblioteki, starsza młodzież i młodszy dorośli, a także mężczyźni. W Bibliotece trwają dyskusje i wdrażane są pomysły, mające – w ramach posiadanych aktualnie możliwości – zwiększyć dostępność działań Biblioteki: *Jak realizujemy spotkania autorskie, staramy się, żeby były gdzieś tam na obrzeżach gminy i tutaj*. Równolegle prowadzone są działania, których celem jest zachęcenie mniej obecnych grup do korzystania z Biblioteki, np. mężczyzn-ojców: *Mamy taki komponent trochę do mężczyzn skierowany, żeby były jeszcze warsztaty, trochę takie stolarskie, trochę manualne, żeby dzieci przyszły z tatusiami*.

Warto podkreślić, że Biblioteka jest bardzo dobrze osadzona w miejscu, w którym działa. Jak mówi pracowniczka placówki:

Dzięki temu, że to jest takie małe środowisko lokalne, to rzeczywiście znamy naszych czytelników, znamy ich historię, znamy ich preferencje czytelnicze, znamy też trochę aktualne problemy.

Biblioteka oczami dorosłych mieszkank i mieszkańców gminy

Znaczenie Biblioteki dla czytelniczek i czytelników

Co przyciąga czytelniczki i czytelników do Biblioteki i zachęca do skorzystania z jej oferty? Jak wynika z przeprowadzonego badania czynników jest parę. Z jednej strony część osób korzysta z Biblioteki przede wszystkim jako z miejsca, z którego wypożycza się książki. Część osób, przede wszystkim mieszkających w Charzykowach i najbliższej okolicy, przychodzi bezpośrednio do Biblioteki. Osoby mieszkające dalej, szczególnie w miejscowościach, w których GOK Chojnice posiada swoje placówki, mogą zamówić książkę do placówki GOK w swojej miejscowości. Dyrektorka GOK wyjaśnia: *Dziewczyny u nas w biurze w Chojnicach też zostawiają. Jest punkt wydawka, zwroty i mieszkańcy z innych miejscowości gminy po prostu w Chojnicach zostawiają. Ale to jest mała skala*. Jednocześnie Biblioteka stara się także dotrzeć do tych osób, które nie mają możliwości skorzystania z żadnej z wymienionych wyżej możliwości: *Wypożyczymy książki na telefon, mamy dużo takich seniorów starszych, którzy nie mogą do nas dojechać. W związku z tym albo ktoś przyjeżdża po te książki albo my prosimy harcerzy albo sami je dowozimy*.

Dużą grupą odbiorczyń i odbiorców działań Biblioteki stanowią osoby korzystające z oferty spotkań, warsztatów i innych wydarzeń proponowanych przez Bibliotekę. Biblioteka pełni tym samym rolę domu kultury/światlicy i miejsca spotkań. Co istotne, w Charzykowach nie ma domu kultury, świetlicy czy innej tego typu placówki – a jak wynika z przeprowadzonego Badania istnieje duża potrzeba tego typu instytucji – w związku z czym Biblioteka przejmuje jej rolę. Biblioteka jest miejscem, w którym spotyka się inne osoby z okolicy, nowych ludzi, przestrzenią, która daje dostęp do spotkań autorskich, dyskusji, która pobudza i rozwija zainteresowania czy pomaga w realizacji własnych pomysłów:

Brakuje ludziom tutaj [w Charzykowach] miejsca spotkań, takiego miejsca inspiracji i kogoś, że czują się tak zaopiekowani, że mogą tu wracać.

Jednocześnie osoby przychodzące do Biblioteki, niezależnie od wieku, w większości czują się w niej bardzo dobrze. Podczas badań padały stwierdzenia, że w Bibliotece panuje przyjazna, ciepła, otwarta atmosfera, że jest w niej serdecznie i miło, w związku z czym chce się w niej przebywać:

Panie inspirują nas wszystkich, i dorosłych, i dzieci. I bardzo sobie cenimy to, że możemy tutaj się spotkać, porozmawiać, wymienić się pomysłami, czegoś nowego nauczyć. My jako dorośli też bardzo sobie cenimy zajęcia. Panie są bardzo kreatywne i ja podziwiam za zaangażowanie, za te pomysły wszystkie. Chcemy też być częścią takiej zintegrowanej społeczności, a dzięki temu, że mamy takie miejsce malutkie, możemy też na chwilę poczuć się zintegrowani jako społeczność. Możemy się skupić wokół swoich pasji. I to nam daje biblioteka w Charzykowach.

Podobnie odbiera to pracowniczka Biblioteki:

Najbardziej cieszy nas to, kiedy młodzi czytelnicy do nas wracają po zajęciach i po prostu przychodzą tutaj po szkole posiedzieć, poczytać, porozmawiać z nami, pograć w gry. Młodzież przychodzi, bo lubi tu być. Jest to taka dla nas chyba największa radość, że te dzieci przychodzą na zajęcia jako takie, stricte celowane, jak spotkania autorskie czy warsztaty, ale przychodzą też tak sobie, po prostu, bo lubią tutaj być. Często tutaj się rozkładają na poduchach, jest tutaj ich czasami bardzo dużo. To jest świetne, to jest taka ogromna dla nas radość, że ta biblioteka dla nich nie kojarzy się tylko z książkami i ciszą, ale często właśnie z głośną rozmową, z piciem herbaty.

Przez wiele osób podkreślana była rola spotkań międzypokoleniowych, a także włączania różnorodnych grup w działania biblioteczne. Jedną z tych grup są dzieci, w których chce się zaszcześcić pasję do obcowania z literaturą: *Tutaj panie są uśmiechnięte, pogodne, życzliwe nastawione. Znają swoich czytelników, dzieci po imieniu. To też zachęca. Dzieci przychodzą,*

tutaj są rozpoznawane. Dobrze się tu czują. Nie przychodzą jak do instytucji, tylko przychodzą jak do takiego kolejnego swojego oswojonego miejsca. Na zajęciach panie według mnie mają znakomity warsztat pedagogiczny, ale przy tym jeszcze takie cechy osobowości, które pozwalają na otoczenie każdego dziecka troską i mają indywidualne podejście, dużą tolerancję, wyrozumiałość dla osobowości dziecięcych i te zajęcia wszystkie, w których miałam okazję uczestniczyć, one są prowadzone w bardzo przyjaznej atmosferze. Na pewno sobie zjednują dzieci.

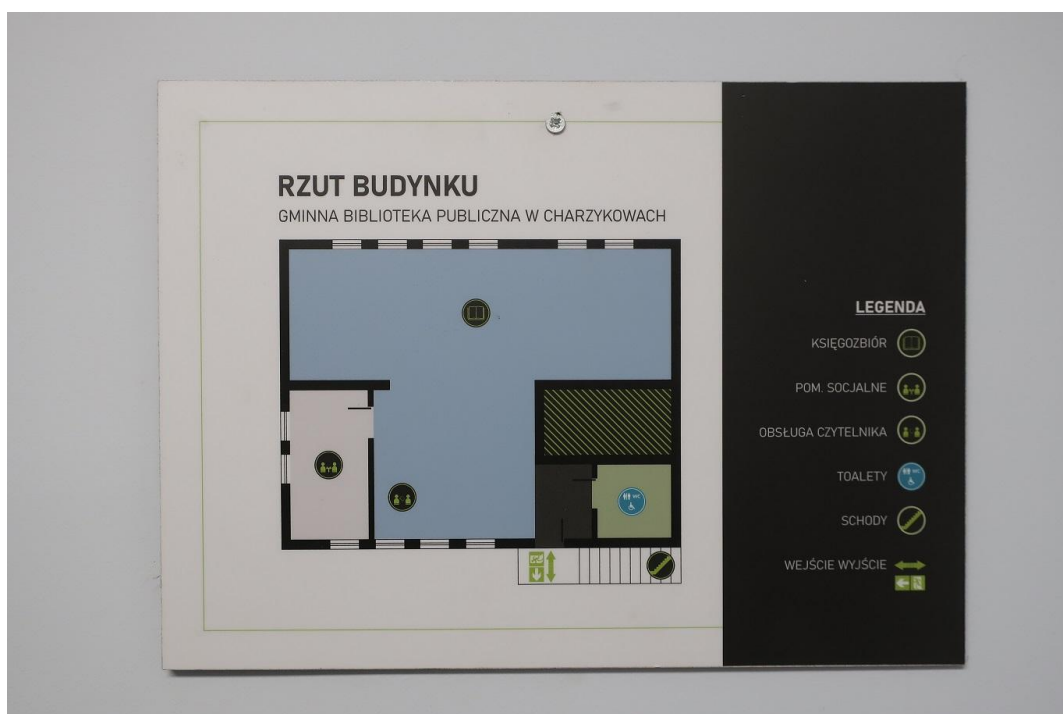
Bardzo ważną rolę w tworzeniu zachęcającej przestrzeni odgrywa człowiek. Atmosferę miejsca tworzą nie tylko księgozbiory, ale przede wszystkim połączony potencjał osobowy, zarówno osób pracujących w Bibliotece, jak i jej użytkowników.

Wnioski

Na podstawie zebranego materiału badawczego, a także biorąc pod uwagę fakt, że w Charzykowach nie ma domu kultury, ogólnodostępnej świetlicy czy innej placówki tego typu, można przyjąć, że Biblioteka pełni rolę „trzeciego miejsca”. Koncepcja „trzeciego miejsca” autorstwa Raya Oldenburga polega na założeniu, że dobrostan człowieka opiera się na trzech filarach: „pierwszego miejsca” czyli domu, bliskości i intymności, „drugiego miejsca” – miejsca pracy, gdzie spędza najwięcej czasu i spełnia się zawodowo oraz „trzeciego miejsca”, czyli przestrzeni, gdzie człowiek, realizując swoje zainteresowania i potrzebę przyjemności, nawiązuje i trzyma w napięciu relacje społeczne. Może to być zarówno biblioteka, kino, teatr czy dom kultury, ale też lokalna kawiarnia, park czy garaż. Jak zauważa Oldenburg „trzecie miejsce” jest szczególnie ważne dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, budowy demokracji oraz wzmacniania społecznej solidarności. Warto zwrócić uwagę, że ta „poszerzona” rola Biblioteki jest spójna z coraz wyraźniejszym w Polsce kierunkiem rozwoju Bibliotek, w którym stają się one właśnie przestrzeniami dla nieformalnego życia publicznego. Z naszych rozmów wynika, że dla większości osób wspomniana poszerzona funkcja biblioteki odgrywa bardzo ważną rolę. Integracja pojawiała się jako wartość tak samo ważna jak edukacja, obcowanie z kulturą czy rozwijanie pasji: *Dlaczego tutaj w ogóle jestem? Bo przecież 1/3 społeczeństwa jest podobno w wieku emerytalnym, tak? Z tej 1/3 większość to jest niestety pań, bo mężowie poumierali. Zazwyczaj to są single. I się tak mijamy na tych ulicach, bo gdzie się mamy spotykać? W sklepie? No i odkryłam dla siebie tę bibliotekę. A ponieważ jestem w dalszym ciągu ciekawa różnych rzeczy, nawet bardzo, to ta biblioteka to jest moje spełnienie marzeń. To jest taka przestrzeń do rozwoju, do tego, że razem współdziałamy.*

Wyzwanie: niewystarczająca przestrzeń biblioteki

Zdaniem osób bezpośrednio pracujących w Bibliotece w Charzykowach, jak również według pracowników GOK Chojnice związanych z Biblioteką oraz czytelniczek i czytelników, charzykowska placówka mierzy się z dwoma głównymi problemami. Pierwszym z nich jest brak miejsca – fizycznej przestrzeni do realizacji działań. Biblioteka dysponuje niewielką przestrzenią, która pełni jednocześnie różne funkcje. To samo pomieszczenie służy przechowywaniu i prezentacji książek, pełni rolę czytelnicy, jest miejscem na warsztaty, spotkania autorskie czy inne wydarzenia. W tej samej przestrzeni mieści się jednocześnie dział dziecięcy, młodzieżowy i dla osób dorosłych.

Rzut budynku Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowach

Obecna przestrzeń wykorzystywana jest do granic możliwości, a jej aranżacja pod wydarzenia każdorazowo wymaga logistyki i przemeblowań. Mimo wysiłków personelu placówki, Biblioteka fizycznie nie jest w stanie pomieścić wszystkich chętnych na spotkania. Jak mówi pracowniczka Biblioteki:

Największym problemem biblioteki jest z pewnością to, że jest to za małe miejsce. Z wielką przykrością często odmawiamy i dorosłym czytelnikom, i tym młodszym, bo po prostu nie ma miejsca. Zajęcia bibliotecznego Klubu czasami dzielę na pół, ponieważ jest nas tak dużo, że się nie mieścimy. Jest to najbardziej przykre, że ludzie rzeczywiście są i chcą u nas przebywać, a często ze względów lokalowych nie mogą.

Wiele użytkowniczek Biblioteki podkreślało właśnie ten problem. Zdarzało się, że same – choć są aktywnymi uczestniczkami zajęć – nie mogły wziąć udziału w wielu warsztatach właśnie ze względu na brak miejsc. Albo chciały przekazać informację o spotkaniu znajomym, zachęcić ich do przychodzenia do Biblioteki, ale wiedziały, że jeśli Biblioteka odmówi udziału, to nowa osoba może się zniechęcić i nie przyjść już więcej do placówki.

Rejestracja i wypożyczalnia w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach

Tworzy to sytuację, w której Biblioteka realizuje swoje cele statutowe, promuje czytelnictwo, ma chętnych na swoje działania, ale w rzeczywistości bariera lokalowa sprawia, że czytelniczki i czytelnicy nie mogą w pełni korzystać z oferty bibliotecznej. Jak oceniła jedna z rozmówczyń: *Ona [biblioteka] nawet Charzykowom nie wystarcza czasami. A co dopiero całej gminie. Powinny być filie, które odciążą bibliotekę.* Biblioteka nie może w pełni rozwijać swoich działalności i poszerzać grona odbiorców, mając tego typu ograniczenia. Równolegle – w codziennym użytkowaniu Biblioteki – skoncentrowanie wszystkiego w jednym pomieszczeniu sprawia, że poszczególne osoby/grupy, będąc w Bibliotece, mogą sobie przeszkadzać.

Z problemem lokalowym związany jest także brak miejsca na przechowywanie księgozbioru, w efekcie czego powiększanie zasobów bibliotecznych np. o nowości, powoduje konieczność ubytowania innych książek, w tym klasyki literatury.

Wnętrze Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowiec

Wnętrze Gminnej Biblioteki Publicznej w Charzykowiec

Wnioski

Na podstawie zebranego materiału można stwierdzić, że optymalnym rozwiązaniem byłoby dysponowanie większym lokalem, pozwalającym na wydzielenie osobnych przestrzeni-działów: dziecięcego, młodzieżowego i dla osób dorosłych, a także sali przeznaczonej na wydarzenia oraz zaplecza kuchennego. Równolegle potrzebne jest miejsce do przechowywania książek. Z uwagi na sposób użytkowania Biblioteki, ważna jest centralna lokalizacji budynku, tak by mieścił się on na przecięciu szlaków codziennych aktywności czytelniczek i czytelników Biblioteki. Jedna z rozmówczyń podsumowała problem słowami: *Ja uważam, że są potrzebne większe pomieszczenia z tego względu, że ta nasza biblioteka jest takim centrum kultury. My nie mamy się gdzie spotykać. Tutaj nie ma domu kultury.*

Wyzwanie: dostępność Biblioteki dla mieszkank i mieszkańców gminy

Drugim, równoległym problemem, jest zapewnienie przez Bibliotekę dostępności dla wszystkich mieszkank i mieszkańców gminy wiejskiej Chojnice – dziewiątej największej pod względem powierzchni gminy w Polsce. Gmina wiejska Chojnice zajmuje powierzchnię 458,3 km² – osoby mieszkające najdalej od Biblioteki mogą mieć nawet kilkadziesiąt kilometrów w jedną stronę do pokonania, aby skorzystać z bibliotecznej oferty. Dodatkowym utrudnieniem jest ograniczona komunikacja publiczna na terenie gminy bądź wręcz jej brak. Powoduje to, że osoby mieszkające dalej od Biblioteki, jak również osoby, które nie mają możliwości samodzielnego dojazdu do Biblioteki (np. dzieci, młodsza młodzież, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami) nie mają realnej możliwości korzystania z bibliotecznej oferty, mimo posiadania takiej chęci.

Biblioteka – w ramach posiadanych możliwości – stara się odpowiadać na powyższy problem. Przykładowymi działaniami wychodzącymi w kierunku włączenia osób dalej mieszkających, jest wypożyczanie książek na telefon czy za pośrednictwem świetlic lub domów kultury. Wówczas książki są dowożone do danej osoby, przy czym dowóz ten nie jest sformalizowany, nie ma osobnej, odpowiedzialnej za niego osoby – książki są przekazywane czy to przez pracowników GOK czy przez harcerzy lub innych wolontariuszy. Przekazywanie to jest zatem częściowo działaniem społecznym, wykonywanym po godzinach pracy. Innym sposobem poszerzania dostępności jest organizowanie spotkań, warsztatów czy innych wydarzeń, będących w ofercie Biblioteki, także na obrzeżach gminy. Do Biblioteki

zapraszane i dowożone mogą być także dzieci z placówek prowadzonych przez GOK w innych miejscowościach gminy. Jednak budżet przeznaczony na takie dojazdy (związany z koniecznością wynajmu busa) jest ograniczony, w związku z czym nie ma możliwości regularnego dowozu dzieci do Biblioteki. Analogicznie jak w przypadku braku fizycznego miejsca do działania, tak i tu, Biblioteka staje w obliczu sytuacji, w której są osoby chętne do korzystania z jej oferty, ale nie mają jak pokonać drogi dzielącej je od Charzyków. Jak opowiada pracowniczka Biblioteki:

Przyjechały dzieci i mówią: »Proszę pani, my tu chcemy wrócić, ale jak? Mama tu ze mną nie wróci«. I po prostu zderzam się z czymś takim. I dziecko mówi: »Ale proszę pani, ja bym tak chciała prosić tę książkę«. I ja im daję tę zgodę i mówię: To wrócisz z mamą z tą zgodą. Nie mogę ci dać tej książki, musisz tą zgodę mieć. »Ale mama już ze mną tu nie wróci«. No i nie wrócili.

Problem ten wpływa również negatywnie na motywację pracowniczek biblioteki, które nie mogąc w pełni „rozwinąć skrzydeł” Biblioteki, dzielą się swoimi frustracjami i niemocą. Mimo że Biblioteka podejmuje działania mające stanowić odpowiedź na powyższy problem, skala problemu jest na tyle duża, że należy wdrożyć systemowe rozwiązania.

Wnioski

Możliwości zwiększenia dostępności oferty Biblioteki są różne – można tego dokonać, m.in. poprzez otwarcie jednej bądź więcej filii, inwestycję w książkomaty czy bibliobus. Na podstawie zebranego materiału, biorąc pod uwagę różnorodność czytelniczek i czytelników gminy i ich potrzeb, można stwierdzić, że potrzebne jest równoległe wdrożenie minimum dwóch rozwiązań, z których jedno wspierałoby transport do Biblioteki, a drugie przenosiłoby ofertę Biblioteki do poszczególnych miejscowości.

Pierwsze rozwiązanie skierowane byłoby do osób, które chcą dojeżdżać do Biblioteki, ale nie mają do niej transportu. Polegałoby ono na zwiększeniu puli środków finansowych pozwalających na wynajem busów, z których regularnie i bezpłatnie mogłyby korzystać grupy osób korzystające z placówek GOK Chojnice w poszczególnych miejscowościach gminy, np. grupy dziecięce. Osoby, które wolą przychodzić osobiście do biblioteki wspominały, że dają im to poczucie decyzyjności, gdy mogą same zapoznać się z całym księgozbiorem i same świadomie wybierać, co chcą przeczytać.

Równoległe do tego, aby dotrzeć do osób, które chcą korzystać lub być może skorzystają z oferty Biblioteki, ale nie czują potrzeby osobistego bycia w placówce w Charzykowach,

należy wyjść z działaniami „w teren”. Rozwiązaniem mógłby być bibliobus, który objeżdżałby miejscowości gminne. Harmonogram tras przejazdów takiego auta powinien być skorelowany z lokalnymi wydarzeniami i programami prac w poszczególnych placówkach GOK Chojnice oraz innych ważnych placówkach w gminie (np. szkołach), tak by bibliobus pojawiał się wtedy, kiedy w placówce są ludzie. W trakcie prowadzonych badań wiele osób zwracało uwagę, że bibliobus sam w sobie byłby atrakcją, a jego przyjazd wydarzeniem, co już samo w sobie mogłoby zachęcić do czytelnictwa. Bibliobus, mimo że miałby ograniczoną ofertę książkową, wydaje się, że byłby dobrym załącznikiem do zachęty dla nowych czytelniczek i czytelników. Rolą bibliobusu nie mogłoby być jednak wyłącznie wypożyczanie książek, raczej należałoby go postrzegać jako mobilną filię Biblioteki, rozumianej także jako miejsca spotkań. Stąd w bibliobusie powinien pracować bibliotekarz, który mógłby dodatkowo prowadzić zajęcia. Wraz z bibliobusem do miejscowości mogłyby także przyjeżdżać warsztaty, spotkania autorskie czy inne wydarzenia. Jednocześnie trzeba mieć na uwadze, że za inwestycją w bibliobus, musi iść wzmocnienie biura GOK, szczególnie w obszarze administracji, promocji i księgowości. Jednocześnie – w dłuższej perspektywie – ewaluacja działalności i skuteczności bibliobusa mogłaby nakreślić odpowiedź na pytanie, czy, a jeśli tak, to w których dokładnie miejscowościach gminnych istnieje potrzeba otwarcia filii Biblioteki w Charzykowach.

Niezależnie od powyższych propozycji, rekomendujemy nawiązanie stałego kontaktu ze szkołami z innych części gminy i przedyskutowanie możliwości współpracy i organizacji regularnych wycieczek szkolnych do Biblioteki bądź do podejmowania innych, wspólnych działań.

Kolejnym działaniem poszerzającym dostępność oferty Biblioteki jest współpraca z innymi jednostkami GOK lub zewnętrznymi instytucjami w gminie np. ze szkołami, z parkami krajobrazowymi (regularna współpraca z Zaborskim Parkiem Krajobrazowym) itp. Takie rozwiązania już funkcjonują, odbywają się np. objazdowe spotkania autorskie, warsztaty, Biblioteka uczestniczy też w różnych festynach, prezentując w terenie swoją ofertę, np. na Festiwalu Piosenki Żeglarskiej odbyło się czytanie na statku i charytatywna sprzedaż książek. Z rozmów wynika, że mieszkańcy spoza Charzyków z chęcią widzieliby więcej takich spotkań, które urozmaicają regularną ofertę ich lokalnych placówek. Również pracowniczki Biblioteki cenią sobie te różnorodne współprace i możliwości poszerzania w taki sposób oferty. Jednak z ich perspektywy pojawia się przy takim rozwiązaniu jedna trudność – podczas objazdowych i terenowych spotkań trudniej jest zdobyć nowych czytelników. Nowe zapisy do biblioteki odbywają się jedynie, gdy jakaś osoba czy grupa

odwiedzi Bibliotekę, w innych lokalizacjach utożsamianie wydarzenia z Biblioteką jest trochę rozmyte.

Pojawił się również pomysł książkomatu, jednak część osób wspominała, że wolą korzystać osobiście z biblioteki, gdyż książkomat wydaje się im bezosobowy. *A tu chodzi o kontakt. To jak z kawą, co innego kupić z automatu, a co innego usiąść w kawiarni, pogadać z kimś.*

Wyzwanie: dopasowanie oferty i przestrzeni do potrzeb różnych grup mieszkańców

Od początku działalności Biblioteki w Charzykowach w strukturach GOK rośnie liczba zapisanych do placówki i aktywnie wypożyczających czytelników i czytelniczek. Rośnie również liczba osób biorących udział w dodatkowych spotkaniach i warsztatach w Bibliotece. Z rozmów z pracowniczkami Biblioteki wynika, że są osoby, które wyłącznie korzystają z oferty wypożyczania książek, są takie, które głównie biorą udział w wydarzeniach towarzyszących, a niekoniecznie wypożyczają książki, a także osoby, które korzystają z całej proponowanej przez Bibliotekę oferty. Pokazuje to, jak różne potrzeby mieszkańców i mieszanek spełnia jedno miejsce, jakim jest biblioteka gminna.

Jednym z podstawowych walorów Biblioteki jest jej księgozbiór. Z badania wynika, że choć osoby korzystające z Biblioteki oceniają dobrze proponowane książki, to pojawia się jednak kilka problemów. Jeden dotyczy zainteresowania młodzieży. Z naszych rozmów wynika, że młodzi ludzie lubią częste zmiany i bycie na bieżąco z nowościami np. czytelniczymi, a biblioteka, która za tym nie nadąża, nie odpowiada na szybko zmieniające się potrzeby. Pracowniczkom Biblioteki udaje się odpowiadać na propozycje młodzieży na małą skalę – jeśli jakieś dziecko poprosi o książkę, bibliotekarki są w stanie kupić ją do księgozbioru. Jednak nie jest to ścieżka działania rozbudowana na dużą skalę, gdyż problemem jest ograniczona przestrzeń biblioteczna, a także niewystarczające nakłady finansowe na nowości czytelnicze. Głos dyrekcji GOK podkreśla ten problem: *W 2018 roku ten księgozbiór był całkowicie przebudowany. My corocznie wydajemy kilkanaście tysięcy złotych na nowości. Ale teraz co, [gdy brakuje miejsca na kolejne książki] ubytkować nowości? Stoimy przed dylematem, a czytelnik oczekuje nowości.* Inna osoba dopowiada: *A klasyka wtedy gdzie się zmieści? To musi być stałe, nie może być zubytkowana. Są pozycje, które zawsze muszą być w bibliotece.*

Drugi problem księgozbioru i oferty Biblioteki dotyczy starszych senierek i seniorów. Osób, które być może są już mniej mobilne, mają trudności z czytaniem, niechętnie wychodzą z domu. Te osoby często spędzają czas same, nie wiedząc, że Biblioteka mogłaby im coś zaoferować. Odpowiedzią byłyby na przykład książki z większymi literami dla osób słabiej widzących albo audiobooki na czytnikach dostarczane bezpośrednio do domu seniora.

Miejsce do siedzenia w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach

Innym często poruszonym tematem, w kontekście odpowiadania na potrzeby różnych grup odbiorców było tworzenie dla nich dedykowanych przestrzeni w Bibliotece. Rodzice przychodzący do Biblioteki z dziećmi cenią sobie przestrzenie mniej formalne, w których dziecko może się bawić, czytać, rozwijać swoją kreatywność, a rodzic nie musi przejmować się np. głośniejszym zachowaniem małego dziecka. Za to seniorzy woleliby miejsce cichsze, w którym byłoby miejsce do siedzenia np. w fotelu, przy herbacie, z dobrym oświetleniem, aby móc zapoznać się z książką, zanim się ją wypożyczy. Grupa osób, które uczestniczą w warsztatach odbywających się w bibliotece wspominała również o zapleczu kuchennym, które wsparłoby zajęcia warsztatowe i spotkania np. z autorami. Młodzież marzy o przestrzeni przytulnej, w której można się trochę ukryć, poczytać książki w innej niż siedząca pozycji, zagrać w gry.

Kącik dla malucha w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach

Wnioski

Pomysłów na wspólne budowanie przyjaznej Biblioteki jest wiele, lecz biblioteka jest jedna. Głosy te pokazują jednak, jak ważna dla społeczności lokalnej jest to przestrzeń, gdyż każda z grup chciałaby mieć tutaj swoją namiastkę, swoje wygodne miejsce. Dla wielu osób biblioteka to miejsce spotkań. I oprócz oferty książkowej, cenią sobie kreatywność i szeroką ofertę warsztatową. Jak powiedziała jedna z senierek, „mam po co wyjść z domu.” Równoległe pokazuje to, jak ze społecznego punktu widzenia potrzebny jest większy budynek Biblioteki, a także że przestrzeń w nowym miejscu warto byłoby projektować w konsultacjach z przyszłymi użytkowniczkami i użytkownikami placówki: dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi. Równie ważne jest także zwiększenie nakładów finansowych na nowości czytelnicze, aby poszerzać ofertę biblioteczną.

Wyniki badania ankietowego

Podczas badań zebraliśmy również kilkanaście dodatkowych głosów, dzięki krótkiej ankiecie udostępnionej w pobliskim sklepie mięsnym, a także wśród rodziców z pobliskiego przedszkola. Były to osoby, które wypożyczają książki, a także biorą udział w warsztatach i spotkaniach dla dzieci i dorosłych. Osoby, które wzięły udział w ankiecie dobrze oceniały atmosferę panującą w bibliotece. W wielu ankietach chwalono miłą obsługę, zaangażowanie bibliotekarek i dobre podejście do dzieci, a także zadbane pomieszczenie, kącik dla najmłodszych czy ciekawie prezentowaną ekspozycję nowych książek. Dobrze oceniony

został również różnorodny księgozbiór, a także zajęcia dodatkowe. Choć według głosów z ankiet jest potrzeba zorganizowania zajęć dla młodych dorosłych, którzy – jak to napisała jedna z osób – z zazdrością patrzą na zdjęcia z warsztatów dla seniorów. A także stałe rozwijanie aktywności dla dzieci: *Warto budować nawyk czytania od najmłodszych lat i inwestować w ofertę skierowaną dla dzieci. Zajęcia rozwijające dla dzieci, spotkania autorskie, wspólne czytanie bajek i związane z tym prace plastyczne, zabawy, warsztaty.* Dodatkowo jako propozycje tematyczne nowych książek, których mogłoby być więcej w Bibliotece wymieniano m.in. książki dotyczące rozwoju osobistego i psychologiczne, dotyczące zdrowego trybu życia i kulinariów, medycyny naturalnej, kryminalne i ogólną literaturę faktu.

Główny minus biblioteki, wymieniany przez każdą osobę, to niewystarczająca przestrzeń. Zarówno jeśli chodzi o księgozbiór i jego potencjalne rozbudowywanie, uwzględniając potrzeby różnych grup czytelniczek i czytelników, jak i przestrzeń w kontekście spędzania wspólnie czasu. Mieszkańcy i mieszkanki widzieliby w bibliotece miejsce spotkań, jako że w Charzykowach nie ma domu kultury. Wielu rodziców widziałoby tutaj również poszerzoną funkcję świetlicy dla dzieci, w której: *Dzieci mogłyby spędzać czas, jednocześnie będąc wprowadzane w cudowną przygodę z książkami i zachęcane do samodzielnego wypożyczania.* Miejsce, do którego dziecko mogłoby przyjść na kilka godzin np. w ferie zimowe czy wakacje, kiedy rodzice pracują. Biblioteka to również miejsce, gdzie można rozwijać umiejętności i pasje, biorąc udział w warsztatach. A także miejsce międzypokoleniowe, gdzie od najmłodszych lat dzieci mogą obcować z książką. Kilka innych osób podkreśliło, że przez to, że pomieszczenia biblioteczne są niewielkie, to utrudniony jest dostęp do udziału w warsztatach, które się tam odbywają. Kilka osób napisało, że nie mogą korzystać z zajęć, bo liczba miejsc jest ograniczona i że często zapisują się te same osoby. Biblioteka w Charzykowach opisywana jest jako miejsce spotkań i angażowania społeczności: *Miejscem, w którym dzieci oraz cała lokalna społeczność ma możliwość korzystania z zasobów literatury, może poszerzać swoją wiedzę oraz poznawać ciekawych gości.*

Biblioteka oczami młodzieży uczącej się w Charzykowach

W ramach badań rozmawialiśmy z młodzieżą ze Szkoły Podstawowej w Charzykowach. Opiniami o bibliotece podzieliła się z nami młodzież z siódmej i ósmej klasy.

Na spotkaniach w formie warsztatowej odpowiedzieli na pięć pytań dotyczących korzystania z biblioteki, swoich zainteresowań czytelniczych oraz pomysłów na działania w bibliotece, które mogą zachęcić młodzież do częstszego odwiedzania tego miejsca.

Biblioteka współpracuje ze szkołą przy różnych wydarzeniach, a jednym z regularnych jest spotkanie w bibliotece dla poszczególnych klas, na którym prezentowany jest księgozbiór i młodzież ma możliwość zapisania się do biblioteki.

1. Jak często czytasz książki? Jakie książki czytasz?

W odpowiedzi na pytanie, jak często uczniowie i uczennice czytają książki najczęściej padały odpowiedzi, że 1-2 książki na miesiąc lub rzadziej. W mniejszości pozostają osoby, czytające więcej niż 2 książki miesięcznie. Padały też odpowiedzi, że oprócz lektur szkolnych niektóre osoby nie czytają wcale, albo bardzo rzadko.

Główne powody nieczytania to brak czasu, poczucie przeciążenia nauką, niska dostępność ciekawych dla młodzieży książek (czasem związana z brakiem wiedzy na temat współczesnej literatury młodzieżowej), inne zainteresowania, które są priorytetem w rozdzielaniu czasu dnia, np. zajęcia sportowe lub spotkania ze znajomymi, a także brak nawyku czytania i brak takiej potrzeby.

Na pytanie, jakie książki najczęściej lubią czytać młodzi ludzie wymieniane były różnorodne gatunki literackie. Najczęściej fantastyka (określana także jako książki fikcyjne), kryminały, thrillery, książki przygodowe, romanse czy pozycje związane ze sportem i sportowcami. Wśród młodzieży są także osoby zainteresowane książkami historycznymi i o tematyce lgbtqia+. Oprócz książek, młodzież lubi też czytać komiksy, w tym mangi. Wymieniane były również bardziej popularne serie czytelnicze np. *Harry Potter*, *Oto jest Kasia* czy *Rodzina Monet*. Część osób czyta także opowiadania. Część uczniów chciałaby mieć większy dostęp do książek związanych z ich zainteresowaniami np. szachy, opieka nad zwierzętami, sport, kultura Japonii czy podróże.

Uczestniczki i uczestnicy warsztatów, poza papierowymi wersjami książek, sięgają także po e-booki lub różne formy literackie dostępne w internecie i czytają na komputerach bądź telefonach.

2. Jak i gdzie lubisz spędzać wolny czas?

Pytanie o spędzanie wolnego czasu miało nam pokazać, jakie są wybory młodzieży w dysponowaniu wolnym czasem, poza obowiązkami domowymi i szkolnymi, a także czy część tych aktywności mogłaby być przełożona na działania biblioteki, co miałyby na celu zachęcenie młodzieży do częstszego z niej korzystania.

Część młodzieży spędza swój wolny czas na powietrzu np. siedząc nad jeziorem, chodząc na spacer samemu lub ze znajomymi. Częstą odpowiedzią były także spacer z psem. Dla wielu osób ważna jest aktywność sportowa: młodzież gra w gry zespołowe na Orliku, wśród sportów wymieniana była przede wszystkim koszykówka i piłka nożna. Inne osoby wolny czas spędzają w kawiarni lub w galerii handlowej. Sporo odpowiedzi dotyczyło spędzania wolnego czasu w domu (np. w swoim pokoju, w specjalnie zaaranżowanej piwnicy). Młodzież ogląda seriale i gra w gry internetowe np. na platformie „Roblox”. Z gier, w które gra młodzież, wymieniona została m.in. gra The Sims. Niektórzy wolny czas spędzają na relaksie, odpoczynku, spaniu, przebywaniu w spokojnych miejscach. Jednocześnie jest to także czas przeznaczony na hobby (np. słuchanie muzyki, czytanie książek, czytanie mang) czy rozwijanie swoich zainteresowań np. rysowanie. Część wybieranych przez młodzież aktywności może być praktykowana zarówno w domu, jak i poza nim np. granie w gry mobilne, oglądanie filmików na telefonie, słuchanie treści z Tik-Toka, ale też samemu nagrywanie tzw. „story” czy słuchanie muzyki i czytanie książek. Dla części młodzieży ciekawe pozostają aktywności mające charakter przygodowy czy „dreszczyk adrenaliny” – np. spędzenie nocy w namiocie.

W wielu aktywnościach pojawia się nacisk na kontakt z rówieśnikami i wspólnie spędzany czas – czy to na zewnątrz czy w domu u jednej z osób, czy za pośrednictwem telefonów (rozmowy telefoniczne) czy komunikatorów internetowych.

3. Co podoba ci się w bibliotece w Charzykowach?

Osobom, które korzystają z biblioteki w Charzykowach podoba się jej ciepła atmosfera i indywidualne podejście do czytelników. Młodzież, która przychodzi do Biblioteki dobrze się w niej czuje. Młodzież bardzo wysoko ocenia pracę bibliotekarek jako osób kontaktowych, wspierających i realnie zachęcających do korzystania z oferty Biblioteki – jedna z osób streściła ocenę w dwóch słowach: *Super obsługa!* Młodzieży podoba się wystrój Biblioteki, uważa że jest przytulny, uwagę zwraca także piękny, zadbane ogród, a także wszelkie, dodatkowe elementy ozdobne znajdujące się w Bibliotece. Młodzież ceni sobie także ofertę biblioteki dla szkoły.

Nie bez znaczenia jest również odległość od szkoły, jeziora oraz bliskość sklepów spożywczych (w tym znanego sklepu mięsnego) – młodzi bardzo cenią sobie centralną lokalizację Biblioteki. Uczniowie jako atut biblioteki wymieniali również to, że jest ona w Charzykowach, że ma według części uczniów bogaty i ciekawy księgozbiór młodzieżowy: *Można znaleźć książkę dla siebie*. Młodzież pozytywnie oceniła sposób prezentacji książek (*ładnie poukładane książki*) oraz, że można dostać darmowe zakładki. Zdarzyło się jednak kilka osób, które nigdy nie były w bibliotece i nie miały o niej wyrobionego zdania.

Dekoracje zrobione z książek w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach

4. Czego ci brakuje w bibliotece w Charzykowach?

W odpowiedzi na pytanie o braki część uczniów podkreśliła, że chciałoby więcej „ciekawych książek”. Jako dopowiedzenie padła odpowiedź, że książek, które można spotkać np. w Empiku, czyli nowości wydawniczych, które są tam prezentowane, a także książek edukacyjnych i atlasów. Młodzieży brakuje także młodzieżowych gier planszowych. Według młodych osób brakuje w bibliotece miejsca przyjaznego dla nich do czytania, odpoczynku i spędzania czasu. Jako propozycje udogodnień padły miękkie pufy do siedzenia lub miejsce, w którym można by się położyć i czytać na leżąco, w tym hamaki. Część uczniów do przychodzenia do biblioteki, a równocześnie korzystania z jej zasobów, zachęcałyby możliwość korzystania z lokalnych komputerów do grania w gry, a także zakup

specjalnych krzeseł komputerowych. Z dodatków młodzież chciałaby, aby w Bibliotece był dostęp do lodówek-automatów z piciem i przekąskami. Ciekawe odpowiedzi dotyczyły również wyglądu zewnętrznego budynku biblioteki. Dla wielu osób nie jest ona zachęcająca oraz nie rzuca się w oczy, jeśli ktoś nie wie, że w budynku mieści się biblioteka. Pomysł, jaki zaproponowała młodzież, to umieszczenie wielkiego napisu „biblioteka” na górze budynku lub na ścianie, aby był on dobrze widoczny z daleka.

Dział młodzieżowy w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach

5. Masz 3 tys. zł budżetu, zagospodaruj je. Co zorganizujesz w bibliotece lub co kupisz do biblioteki?

Ostatnie pytanie miało za zadanie rozbudzić w uczniach kreatywność i zachęcić ich do sprawczości oraz myślenia o rozwoju biblioteki. Najwięcej osób w ramach tego symbolicznego budżetu dokupiło by więcej książek preferowanych przez młodzież, czyli wymienianych wcześniej nowości z księgarni i serii młodzieżowych. Jako pomysły padł również zakup e-booków i komiksów np. mangi lub płyt, a także wyposażenia bibliotecznego jak pufy do siedzenia, gry komputerowe czy „wielki napis »biblioteka«, żeby każdy wiedział, co to za budynek”. Proponowano również wykorzystanie budżetu na spotkania autorskie czy

inne imprezy integracyjne np. jesienne z okazji Halloween czy koncert w bibliotece. Były także bardziej rozbudowane pomysły o utworzeniu „nowej, większej biblioteki” czy nawet „ośrodka dla czytelników”, w którym byłoby miejsce na wspólne spędzanie czasu. Część osób budżet przeznaczyłaby na organizację wydarzeń, w tym spotkań i warsztatów. Młodzież wybrałaby m.in. spotkania z Tik-tokerami czy młodzieżowymi idolami. Jeżeli chodzi o warsztaty, to powodzeniem cieszyłyby się warsztaty dotyczące tworzenia mangi, zajęcia z kaligrafii japońskiej, a także spotkania związane z różnym, kreatywnym wykorzystaniem słowa w mediach społecznościowych i z tworzenia filmów.

Poza centrum gminy – studia przypadków

Studium przypadku – Ogorzeliny

W ramach badania do diagnozy spotkaliśmy się z użytkowniczkami i pracowniczkami Wiejskiego Domu Kultury w Ogorzelinach, który jest filią GOK Chojnice i działa od 1992 roku. WDK w Ogorzelinach organizuje wiele cyklicznych imprez, takich jak Dożynki, Andrzejki, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Kobiet czy Dzień Dziecka. Przy domu kultury działa grupa senioralna i młodzieżowa grupa wolontariacka, które regularnie korzystają z oferty proponowanej przez WDK. Placówka oferuje zajęcia również dla najmłodszych w postaci Kawiarenki Malucha. W ośrodku można wziąć udział w zajęciach m.in. plastycznych, muzycznych, kreatywnych, warsztatach wikliniarskich czy ceramicznych. Organizowane są wycieczki, biwaki, festyny, wyjazdy na konkursy czy integrację, we współpracy z innymi filiami GOK, a także z pobliską szkołą podstawową.

Grupa senioralna, z którą rozmawialiśmy angażuje się w różnorodne aktywności. Panie spotykają się dwa razy w tygodniu, rozwijając swoje pasje i spędzając wspólnie czas. Często na spotkaniach przygotowują nadchodzące wydarzenia okazjonalne np. uczą się nowych pieśni lub robią stroiki z okazji świąt. Panie wspominały o warsztatach kulinarnych, florystycznych, o wyjazdach integracyjnych lub wyjazdach do teatru czy opery, które są refundowane przez GOK, a także wydarzeniach charytatywnych. Poprzez takie działania nawiązuje się integracja między ośrodkami i grupami m.in. z Deręgowic, Nowego Dworu czy z Ciechocina. Na pytanie, co daje seniorkom udział w wydarzeniach organizowanych przez WDK, panie głównie podkreślały aspekt integracyjny i rozwojowy: *Jest to rozrywka. Czasem mamy wycieczkę. Rysujemy, albo makrama. Ale przychodzimy, żeby się spotkać. Żeby spędzić razem czas, żeby nie być samemu w domu, żeby porozmawiać, wymienić się doświadczeniami. Jak się spotykamy, to rozmawiamy o wszystkim. Nawet nieraz takie prywatne sprawy. O to właśnie chodzi.* Panie dopowiadały, że brakuje im świetlicy czy kawiarenki i że jedyne miejsce, jakie widzą dla siebie na spotkania to właśnie dom kultury.

Grupa z Ogorzelin została wybrana do badania jako ta, która bierze udział w wielu wydarzeniach gminnych i bibliotecznych, a równocześnie ma ograniczony dostęp do korzystania z biblioteki w Charzykowach na co dzień.

Wydarzenia związane z książką i czytelnictwem

Część wydarzeń w domu kultury dotyczy książek i propagowania czytelnictwa. W WDK w Ogorzelinach odbyły się wydarzenia związane m.in. z Narodowym Czytaniem, Nocą Bibliotek, a także spotkania autorskie, konkursy recytatorskie czy zajęcia z kaligrafii. Część tych wydarzeń organizowana jest we współpracy z innymi placówkami GOK, w tym z Gminną Biblioteką w Charzykowach. Seniorzy wspominały o tworzeniu sztuki inspirowanej baśniami Braci Grimm. Jak powiedziała jedna z pań: *W ten sposób, przez te prace plastyczne, chcemy zachęcić społeczeństwo do czytania książek.* Inne wydarzenia, o których wspominała instruktorka z WDK, to m.in. czytanie wrażeń z maluchami. Spotkanie polega na tym, że dzieci z dorosłymi siadają na chuście animacyjnej i wspólnie czytają wybraną bajkę: *I powiem, że te dzieci są jak zaczarowane. Jest cisza, spokój, każdy słucha. Naprawdę można mieć nawet większą grupkę, ale dzieci lubią słuchać bajki, lubią słuchać książki.*

W domu kultury w Ogorzelinach w przedsionku przy wejściu jest książkodzielnia, czyli regał z książkami, które można wypożyczać i wymieniać do czytania. Po części są to książki przekazane z biblioteki w Charzykowach, po części od mieszkańców.

Książkodzielnia w Wiejskim Domu Kultury w Ogorzelinach

Korzystanie z oferty biblioteki w Charzykowach przez mieszkańców Ogorzelin

Wszystkie seniorki podkreślały, że Ogorzeliny są słabo skomunikowane, a wręcz według nich wykluczone komunikacyjnie dla kogoś, kto nie ma samochodu i dojechanie np. do Charzyków nie jest dla seniorów możliwe. Najlepszy dojazd z Ogorzelin jest do Chojnic. Obecnie, jeśli panie chcą skorzystać z księgozbioru gminnej biblioteki, to odbywa się to na zasadzie wymiany książek między instruktorkami poszczególnych filii. Zazwyczaj wybór książek odbywa się wirtualnie, poprzez katalog biblioteczny online. Osoby wybierają książki, które potem przy okazji odbierają z biblioteki pracownicy domu kultury, dostarczają do czytelniczek, a po przeczytaniu oddają do biblioteki. Zorganizowany był również wyjazd do biblioteki w Charzykowach, podczas którego oprócz spotkania w bibliotece była wycieczka po okolicy. Panie mogły wtedy bezpośrednio same wybrać książki z biblioteki.

Panie, z którymi rozmawialiśmy nie czytają książek regularnie. Po części dlatego, że nie mają łatwego dostępu do księgozbioru, a po części dlatego, że mają inne priorytety dysponowania swoim czasem. Część z pań oceniła, że są raczej zajęte i bardziej angażują się w grupowe spotkania w domu kultury niż czytanie samemu książek. Inne powiedziały, że szybko się męczą przy czytaniu grubszych książek i łatwiej jest im obejrzeć np. serial w telewizji. Problemem są bolące od czytania oczy i często za małe litery w książkach. A także to, że czytanie bardziej kojarzy im się z wieczornym siedzeniem w domu, a takie wolne wieczory zazwyczaj mają panie zimną. Seniorki najczęściej lubią czytać książki „lekkie”, czyli krótsze i o łatwej treści, literaturę piękną, romanse, klasyki, też kryminały.

Jedna z pań opowiadała, że gdy przyjeżdżają do niej wnuki, to korzysta z biblioteki przy szkole podstawowej, żeby wypożyczyć dzieciom książki. Wnuk innej pani jest zapisany do biblioteki, ale w Chojnicach. Na pytanie o bibliobus, który mógłby dojeżdżać do Ogorzelin z księgozbiorem z biblioteki w Charzykowach nie widziałyśmy dużego entuzjazmu ze strony senierek, jednak są otwarte i ciekawe, jeśli taka forma kontaktu z biblioteką by powstała. Bardziej interesujące wydają się dla senierek wycieczki i np. pojechanie osobiście do biblioteki w Charzykowach, wybranie książek, a przy okazji spędzenie trochę czasu w tej turystycznej miejscowości. Mimo tego, że nie wszystkie seniorki czytają na co dzień książki, nadal widzą w literaturze dużą wartość. Wiele z nich wspominało, jak dawniej lubiły czytać, albo jak wieczorami w domu najstarszy z rodu czytał na głos książki: *Ja pamiętam młode lata, jak piec był, ławka przy piecu. I mama nam czytała książki. A my tam siedzieliśmy przy tym piecu. Mama nam głośno czytała. Nie było telewizji.* Inna pani powiedziała: *Kiedyś nie usnęłam, jak nie przeczytałam książki.*

Wydaje się, że bardziej interesujące jest dla senierek uczestniczenie w wydarzeniach około książkowych, które angażują osoby uczestniczące na różne sposoby i pozwalają na obcowanie z treścią książki, nie tylko w formie czytania. Podczas rozmowy wyłoniły się pomysły na takie właśnie szeroko pojęte spotkania z książką.

Spotkania z autorami książek

O ile spotkania autorskie już odbywają się w ramach oferty proponowanej przez gminną bibliotekę i są one objazdowe, czyli odbywają się w różnych filiach GOK, to użytkowniczki WDK w Ogorzelinach wyraziły chęć częstszych spotkań tego typu. Instruktorka zaproponowała nawet, że chętnie widziałyby takie spotkania częściej, ale w bardziej kameralnym gronie, np. w atmosferze jesiennego wieczoru, rozmowy przy kubku czekolady.

Jesienno-zimowe ciepłe spotkania z książką

Oprócz spotkań z zaproszonymi autorami książek padł pomysł również kameralnych spotkań z książką dla samych mieszkańców, na których można byłoby rozmawiać o przeczytanych książkach, dzielić się myślami w kameralnej atmosferze. Instruktorka uważa, że takie spotkania cieszyłyby się popularnością:

Jesień, chłód na dworze, liście, świece, ciepły, nostalgiczny nastrój i czytanie wspólnie książek. Przy jakiejś łagodnej muzyce. Przy kubku czekolady czy kawy, czy przy skromnym poczęstunku. Czy nawet łączenie tego czytania z wcześniejszymi warsztatami kulinarnymi. I to byłoby dla dorosłych, dla młodzieży, dla dzieci... Ja to widzę dla wszystkich. W podobnym tematycznym charakterze można by organizować wspólne spotkania z książką w miesiącach ciepłych np. wiosenno-letnie czytanie pod drzewami, na pikniku itp.

Dodatkowo jedna z senierek zaproponowała, że widziałyby od czasu do czasu na regularnych spotkaniach senioralnych właśnie klub dyskusyjny tzn. wspólne czytanie fragmentów książek i dyskutowanie o nich.

Kawiarnia Maluszka

Jest to przestrzeń dla rozwoju najmłodszych mieszkańców Ogorzelin. Instruktorka chciałaby zachęcić do czytania najmłodszym właśnie panie z grupy senioralnej, aby promować czytelnictwo i spędzanie czasu w grupie międzypokoleniowej. Paniom spodobał się pomysł czytania dzieciom bajek.

Poezja czytana

Innym pomysłem na czytanie literatury pięknej jest pomysł czytania wierszy. Odbyły się już wydarzenia, podczas których seniorki czytały przedwojenne wiersze.

Latarkowa przygoda z książką

W domu kultury w Ogorzelinach również starsze dzieci i młodzież zachęcane są do czytania. Odbywały się wieczorne spotkania, podczas których dzieci budowały bazy pod stołami i krzesłami z użyciem koców i poduszek, a następnie przy świetle latarek czytały książki. Spotkania miały na celu dać załóżek tradycji czytania i pokazać, że można wspólnie przeżywać czytane książki.

Wnioski

Wydaje się, że dla użytkowników i użytkowniczek wiejskiego Domu Kultury w Ogorzelinach książka – choć nie czytana codziennie – jest pretekstem do spotkania z drugim człowiekiem. Popularnością cieszą się wszelkie spotkania rozbudzające wiele zmysłów, spotkania kreatywne, wielotematyczne, angażujące uczestników na różne sposoby, dodatkowo rozwijające pasje. Najistotniejszym elementem wydaje się być integracja i wspólne spędzanie czasu, bycie w grupie, a nie bycie samemu. Dlatego dobrym pomysłem na rozbudowywanie współpracy z gminną biblioteką i włączanie literatury w działania jest organizowanie spotkań i warsztatów, które w kreatywny sposób bazują na książce. Również wyjazdy do innych placówek, w tym Biblioteki cieszą się większą popularnością, gdyż dają możliwość bezpośredniego doświadczenia np. księgozbioru czy spotkania z innymi mieszkańcami gminy.

Studium przypadku – Raclawki

Raclawki to wieś położona na południowy-wschód od Chojnic, w miejscowości mieści się świetlica działająca w strukturach GOK Chojnice. Świetlica, prowadzona przez pracowniczkę GOK Chojnice, jest miejscem aktywności dzieci, młodzieży osób dorosłych i starszych z Raclawek, jak również z najbliższej okolicy – np. na zajęcia do świetlicy dojeżdżają także dzieci z Granowa. W niniejszym raporcie skupiamy się przede wszystkim na potencjale i potrzebach czytelniczych (i kulturalnych) najmłodszych użytkowników świetlicy – aktualnie świetlica skupia około 20 dzieci i młodzieży.

Placówka jest czynna w dni powszednie; w trakcie roku szkolnego działa w godzinach popołudniowych, w okresie wakacyjnym otwarta jest w pierwszej części dnia. Świetlica mieści się w centrum miejscowości w wolnostojącym budynku, znajdującym się obok terenu

sportowo-rekreacyjnego. Świetlica oferuje dzieciom i młodzieży szereg aktywności – oferta jest zarówno efektem odpowiedzi na potrzeby dzieci i młodzieży oraz inicjatywy instruktorki GOK, jak i wynikiem pozostawania świetlicy w strukturach Gminnego Ośrodka Kultury, dzięki czemu dzieci i młodzież korzystają z wydarzeń organizowanych przez GOK poza Raclawkami (w tym także z wydarzeń organizowanych w Gminnej Bibliotece Publicznej w Charzykowach).

Wszystkie osoby biorące udział w warsztatach badawczych знаły bibliotekę w Charzykowach – większość z nich odwiedziła Bibliotekę dzięki uczestnictwu w wycieczce dzieci i młodzieży ze świetlicy w Raclawkach do Biblioteki w Charzykowach. Przy okazji wyjazdu dzieci poznały Bibliotekę, wypożyczyły książki, wzięły udział w zajęciach warsztatowych związanych z wybraną lekturą, spędziły także czas w samych Charzykowach. W samej Bibliotece w Charzykowach dzieciom podobał się duży wybór książek, w tym dostępność fantastyki, a także szeroka oferta publikacji dla najmłodszych dzieci. Osoby biorące udział w warsztacie zwracały uwagę na przytulny wystrój Biblioteki i aranżację, dzięki której można usiąść z książką na fotelu, na krześle czy pufach, a nawet schować się w tipi. Z uwagi na dystans i niemożność osobistego zwrotu wypożyczonych pozycji, książki do Biblioteki przekazała instruktorka świetlicy.

Praca podczas warsztatu badawczego w Świetlicy Wiejskiej w Raclawkach

Czy i dlaczego dzieci i młodzież czytają książki?

Dzieci i młodzież uczestnicząca w spotkaniu, to osoby lubiące czytać książki. Do głównych motywacji do czytania należy chęć pogłębiania wiedzy związanej z zainteresowaniami dzieci i młodzieży – książki są dla nich źródłem informacji. Czytanie jest odskocznią od nauki, jest relaksem, odpoczynkiem, formą uspokajania się, wyciszenia. Jeden z uczestników spotkania ceni sobie wieczorne czytanie: *mam wtedy lepsze sny*. Dzieci i młodzież lubią utożsamiać się z bohaterkami i bohaterami swoich lektur, razem z nimi przeżywają historie: *Lubię wyobrazić sobie całą książkę, przeżywać te same emocje, co bohaterowie. No i ja lubię czytać książki, bo można poznawać różne historie, dużo się nauczyć*.

Jakie książki interesują dzieci i młodzież?

Książki, które interesują dzieci i młodzież związane ze świetlicą w Raclawkach, to przede wszystkim pozycje tematycznie połączone z zainteresowaniami dzieci. Do książek tych należą m.in. książki dotyczące piłkarzy i piłki nożnej, sportu i zabaw, książki o pojazdach, w tym traktorach, i zwierzętach, w tym książki o kotach i koniach (m.in. jeździectwo, hodowla, choroby koni i inne bogate w przystępną wiedzę książki o koniach): *Dużo książek o koniach, bo tego głównie brakuje mi we wszystkich bibliotekach. Jest tego bardzo mało. I bardzo lubię się dowiadywać na różne tematy chorób końskich, co koń lubi jeść i tak dalej*.

Tematem zainteresowań jest także kosmos, w tym UFO. Część osób interesuje się literaturą i pisaniem. Młodzież czyta powieści, w tym książki Weroniki Anny Marczuk. Jedna z uczestniczek spotkania chętnie wzięłaby także udział w spotkaniu autorskim z Weroniką Anną Marczuk, dzieci zainteresowane są także tematycznymi warsztatami związanymi z ich pasjami. Zainteresowaniem cieszą się książki romantyczne, kryminały, fantastyczne, dokumentalne dla dzieci, różnych kategorii. Równolegle parę osób biorących udział w warsztatach lubi pisać i pisze, co warto wspierać zarówno poprzez umożliwienie tym osobom bezpośredniego kontaktu z Biblioteką, jak i warsztaty pisarskie oraz spotkania prezentujące współczesne narzędzia do publikacji własnej twórczości. Zainteresowaniem cieszą się także komiksy i nauka ich tworzenia.

Bariery w korzystaniu z Biblioteki w Charzykowach

Odległość od świetlicy i konieczność dojazdu do niej (który dla dzieci i młodzieży, poza zorganizowanym wyjazdem, może być nierealny) jest największym problemem, przed którym stają młode osoby i którego są jednocześnie w pełni świadome. Podczas prowadzonego warsztatu dzieci zwracały uwagę, że lubią wypożyczać książki bezpośrednio w Bibliotece, tak by móc je samemu zobaczyć, obejrzeć, zapoznać się z ofertą Biblioteki i samodzielnie podjąć decyzję, na które publikacje chcą się zdecydować. Katalog internetowy książek, możliwość sprawdzenia informacji o książkach w internecie czy polecenia „z drugiej ręki” jakie książki wypożyczyć nie sprawdzają się w tej grupie – z tych źródeł dzieci i młodzież nie dowiedzą się, czy odpowiada im dana lektura, czy zainteresowała ich treść, czy podoba im się szata graficzna, nie zastąpią one osobistego zobaczenia książki i samodzielnego podjęcia decyzji. Jak podsumowują uczestniczki warsztatu:

- *Ja na przykład nie lubię patrzeć tak w komputer, lubię pojechać i zobaczyć, co faktycznie jest dostępne. Lubię zobaczyć, jak fizycznie wygląda biblioteka;*
- *Lepiej jest pojechać i sobie wybrać. Wybrać samemu. Bo jest tam bardzo dużo książek i jeszcze nie wiem, jakie są konkretne tytuły, bo jest naprawdę bardzo dużo.*

Wymarzona Biblioteka

Podczas spotkania zapytaliśmy także dzieci i młodzież, jak wyglądałaby ich wymarzona Biblioteka, a także co by się w niej działo, co byłoby dla nich interesujące. Zadaniem dzieci było narysowanie i opowiedzenie o wymarzonym miejscu. Celem zadania było dowiedzenie się, jakie aktywności, książki i przestrzenie lubią dzieci, jak w idealnej dla nich wersji korzystaliby z Biblioteki.

Jeżeli chodzi o przestrzeń, to dzieci i młodzież zwracała uwagę na to, że chcieliby, aby Biblioteka w swojej aranżacji była jasna, widna, ciepła, z wpadającym słońcem, by miała duże okna czy przeszklone ściany. Biblioteka powinna być podzielona na część dla dorosłych, dla młodzieży i osobną dla dzieci. Większość projektów Biblioteki związana była z zaaranżowaniem przestrzeni, która spełniałaby dwa kryteria: z jednej strony związana jest z zainteresowaniami danej osoby, a z drugiej tworzy niewielkie, przytulne przestrzenie, w których można się zaszyć z książką, schować, wygodnie usiąść bądź położyć i spokojnie poczytać (dodatkowo ważna jest tu możliwość wyboru, gdzie chce się czytać książkę). Część dla dzieci obowiązkowo powinna być wyposażona w meble dziecięce. W projektach znalazły się zatem aranżacje w formie statku kosmicznego lub UFO, w którym można czytać, siedząc lub leżąc na podłodze przypominającej powierzchnię Marsa i oglądając gwiazdy w tle; pufy malowane na wzór piłki do gry w piłkę nożną, czy drewniany domek na

podniesieniu, pełen książek, do którego wchodzimy po drabinie, a po zakończeniu czytania możemy wyjść z domku, zjeżdżając zjeżdżalnią. Dzieci chciałyby, aby ściany biblioteki posiadały dodatkowe, tematyczne dekoracje, a także lampki: *Lampy, wygodne fotele – miejsca do siedzenia dla jednej osoby, żeby można było zaszyć się z książką, samemu spokojnie siedzieć.* W ofercie biblioteki, poza książkami, byłyby komiksy i gry. Dzieci deklarują, że chętnie przyjdą na spotkania związane z interesującymi je tematami (opisanymi powyżej), a także że częstymi towarzyszkami ich wyjść do biblioteki byłyby mamy.

Praca powstała podczas warsztatu badawczego w Świetlicy Wiejskiej w Raclawkach

Wnioski

Dzieci i młodzież biorąca udział w warsztatach to grupa bardzo chętna zarówno do czytania książek, jak i przychodzenia do Biblioteki na warsztaty oraz rozwijania swoich pasji w ramach działalności Biblioteki. Ważna jest dla nich możliwość wyboru. W rzeczywistości jednak osoby te mają bardzo ograniczone możliwości wykorzystania swojego potencjału i realizacji swoich potrzeb w powyższym zakresie, przede wszystkim z uwagi na odległość i brak dogodnej komunikacji między Raclawkami a Charzykowami. Niezbędne jest podjęcie działań, które umożliwią dzieciom i młodzieży częstsze korzystanie z oferty Biblioteki. Z przeprowadzonego warsztatu oraz rozmów z pracowniczką GOK pracującą w Świetlicy w Raclawkach wynika, że rozwiązaniem mogłoby być zapewnienie dzieciom, jako grupie

zorganizowanej, częstszego transportu do Biblioteki w Charzykowach, np. poprzez zwiększenie środków na wynajem busa, tak by grupa minimum raz w miesiącu mogła pojechać na wycieczkę, wypożyczyć książki, a przy okazji wziąć także udział w zajęciach/spotkaniach w Bibliotece. Zapewnienie dzieciom transportu byłoby częściową odpowiedzią na potrzeby i potencjał dzieci, a także z pewnością inwestycją w przyszłość i zwiększanie kompetencji młodych ludzi. Odpowiedź ta byłaby częściowa z uwagi na to, że niektóre dzieci potrzebują częstszej możliwości kontaktu z Biblioteką, przede wszystkim osoby, które czytają dużo i po skończeniu jednej lektury szybko pragną zacząć kolejną część. Mniej wśród dzieci sprawdziłby się bibliobus (choć za jego pośrednictwem mogłyby dojeżdżać książki do tych osób, które czytają lektury bardzo szybko) z uwagi na wysoką potrzebę dzieci do osobistego bycia w bibliotece. Bibliobus mógłby być natomiast rozwiązaniem trafiającym do grupy senierek i seniorów z Raclawek, w przypadku jeśli harmonogram jego przyjazdu byłby skorelowany z zajęciami dla tej właśnie grupy. Bibliobus mógłby także dowozić książki zamówione przez internet.

Jednocześnie dzieci zwracają uwagę, że Biblioteki w Charzykowach nie jest w stanie zastąpić im biblioteka szkolna w Szkole Podstawowej w Pawłowie – w opinii uczestniczek i uczestników badania profil tej biblioteki jest inny, znajdują się w niej przede wszystkim lektury, brakuje także książek dla najmłodszych czytelniczek i czytelników.

Wnioski i rekomendacje

Gminna Biblioteka Publiczna w Charzykowach to aktywnie działająca i stale rozwijająca się placówka, wysoko oceniana przez czytelniczki i czytelników. Biblioteka, równoległe do wypożyczania książek, oferuje liczne warsztaty, spotkania i wydarzenia, prowadzi działania stałe i projektowe. Program oraz pozycje w bibliotecznym księgozborze nie są wyłącznie efektem odgórnym pomysłów – stanowią także odpowiedź na potrzeby i potencjał osób korzystających z Biblioteki, tym samym można stwierdzić, że Biblioteka jest miejscem współtworzonym przez użytkowniczkę i użytkownika. Dla osób korzystających z Biblioteki placówka ta nie jest wyłącznie punktem wypożyczania książek – jest to także miejsce spotkań i integracji, aktywizacji (w tym aktywizacji osób starszych), rozwoju, pobudzania i rozwijania zainteresowań. Równoległe jest to miejsce, w którym ludzie – ze wszystkich grup wiekowych – chcą i lubią przebywać. Ogromne znaczenia ma potencjał osobowy pracowniczek Biblioteki, tworzących przestrzeń merytoryczną, ale i kreatywną, wypełnioną podmiotowym i indywidualnym podejściem do czytelniczek i czytelników. Wszystkie te czynniki sprawiają, że charzykowska Biblioteka pełni rolę tzw. „trzeciego miejsca”, czyli – ważnej dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, budowy demokracji i

wzmacniania społecznej solidarności – przestrzeni, gdzie człowiek, realizując swoje zainteresowania i potrzebę przyjemności, nawiązuje i trzyma w napięciu relacje społeczne. Ta „poszerzona” rola Biblioteki jest spójna z coraz wyraźniejszym w Polsce kierunkiem rozwoju bibliotek, w którym stają się one właśnie przestrzeniami dla nieformalnego życia publicznego. W przypadku mieszkanki i mieszkańców Charzyków, takie spojrzenie na Bibliotekę jest istotne także w świetle faktu, że w miejscowości nie istnieje żadna inna, ogólnodostępna placówka typu świetlica czy dom kultury, a mieszkanki i mieszkańcy miejscowości odczuwają jej brak.

Z uwagi na to, że Biblioteka w Charzykowach jest bardzo ważną dla mieszkanki i mieszkańców placówką w gminie, należy z uwagą przyjrzeć się największym problemom Biblioteki i wdrożyć odpowiednie rozwiązania, dążące do pokonania stojących przed Biblioteką wyzwań. Pierwszym z podstawowych problemów Biblioteki jest fakt, że placówka dysponuje niewielką przestrzenią, która pełni jednocześnie różne funkcje. To samo pomieszczenie służy przechowywaniu i prezentacji książek, pełni rolę czytelnicy, jest miejscem na warsztaty, spotkania autorskie czy inne wydarzenia. W tej samej przestrzeni mieści się jednocześnie dział dziecięcy, młodzieżowy i dla osób dorosłych. Kolejnym, równoległym problemem, jest zapewnienie przez Bibliotekę dostępności dla wszystkich mieszkanki i mieszkańców gminy wiejskiej Chojnice – dziewiątej największej pod względem powierzchni gminy w Polsce. Oba fakty powodują, że Biblioteka staje w obliczu sytuacji, w której są osoby chętne do korzystania z jej oferty, ale nie mogą tego robić z uwagi na brak miejsca lub nie mają jak pokonać drogi dzielącej ich od Charzyków.

Mimo że Biblioteka podejmuje działania mające stanowić odpowiedź na powyższy problem, jego skala jest na tyle duża, że należy wdrożyć systemowe rozwiązania. Na podstawie zebranego materiału można stwierdzić, że optymalnym rozwiązaniem byłoby dysponowanie większym, położonym w centralnej części Charzyków lokalem, pozwalającym na wydzielenie osobnych przestrzeni-działów: dziecięcego, młodzieżowego i dla osób dorosłych, a także sali przeznaczonej na wydarzenia oraz zaplecza kuchennego. Równolegle potrzebne jest miejsce do przechowywania książek. W kwestii dostępności, na podstawie zebranego materiału, biorąc pod uwagę różnorodność czytelniczek i czytelników gminy i ich potrzeb, można stwierdzić, że potrzebne jest równoległe wdrożenie minimum dwóch rozwiązań, z których jedno wspierałoby transport do Biblioteki, a drugie przenosiłoby ofertę Biblioteki do poszczególnych miejscowości. Pierwsze rozwiązanie skierowane byłoby do osób, które chcą dojeżdżać do Biblioteki, ale nie mają do niej transportu. Polegałoby ono na zwiększeniu puli środków finansowych pozwalających na wynajem busów, z których regularnie i bezpłatnie mogłyby korzystać grupy osób korzystające z placówek GOK Chojnice w poszczególnych

miejsowościach gminy, np. grupy dziecięce. Równolegle do tego, aby dotrzeć do osób, które chcą korzystać lub być może skorzystają z oferty Biblioteki, ale nie czują potrzeby osobistego bycia w placówce w Charzykowach, należy wyjść z działaniami „w teren”. Rozwiązaniem mógłby być bibliobus, który objeżdżałby miejscowości gminne. Rolą bibliobusa nie mogłoby być jednak wyłącznie wypożyczanie książek, raczej należałoby go postrzegać jako mobilną filię Biblioteki rozumianej także jako miejsca spotkań. Jednocześnie – w dłuższej perspektywie – ewaluacja działalności i skuteczności bibliobusa mogłaby nakreślić odpowiedź na pytanie, czy, a jeśli tak, to w których dokładnie miejscowościach gminnych istnieje potrzeba otwarcia filii Biblioteki w Charzykowach.

Kolejną trudnością w działalności Biblioteki jest skuteczne docieranie do różnych grup odbiorców gminy. Z badań wynika, że warto podjąć działania włączające mniej uczestniczące grupy mieszkańców i mieszkanki, takie jak mieszkający dalej od Charzyków starsi seniorzy i seniorki, mężczyźni czy starsza młodzież, poprzez dopasowanie do nich oferty książkowej lub pomocowej, a także oferty kreatywnych warsztatów i spotkań.

Większość z wyżej wymienionych działań wymaga dodatkowego nakładu pracy osób pracujących w Bibliotece i w GOK. Warto przemyśleć, w jaki sposób można wesprzeć osoby zaangażowane w rozwój Biblioteki poprzez np. większe nakłady finansowe na dane projekty, wyższe wynagrodzenia, pełny etat bądź dodatkowe osoby do pracy, a także na bieżąco omawiać postępy, nastroje i motywacje w zespole. Jak wynika z przeprowadzonych badań, ogromnym atutem Biblioteki jest zespół pracujący w placówce, dlatego warto dbać o jego dobrostan.

Głosy mieszkańców i mieszkanki na temat działalności Biblioteki, pokazują wyraźnie, że bardzo ważne jest tworzenie zaangażowanej społeczności wokół tego miejsca, ale także decyzyjność i możliwość bezpośredniego obcowania z Biblioteką. Miejsce to ma pozytywny wpływ na korzystające z niego mieszkanki i mieszkańców – aktywizuje ich społecznie, rozwija umiejętności i zainteresowania, zwiększa kompetencje społeczne i osobowe, dba o różne grupy czytelników i czytelniczek. Na podstawie tak szerokiego wachlarza benefitów płynących z działalności Biblioteki uważamy, że warto dołożyć starań w celu wspierania placówki w rozwoju.

Stowarzyszenie
Pracownia Etnograficzna

Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego
ul. Warecka 4/6
00-040 Warszawa
www.etnograficzna.pl

Autorki opracowania: Joanna Kościańska, Justyna Orlikowska
Fotografie: Joanna Kościańska, Justyna Orlikowska, Jacek Wajszczak